

บทที่ 3

การศึกษางานสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

3.1 ความหมายคำว่าสกุลช่าง

ความหมายของคำว่าสกุลช่างนั้น ได้มีท่านผู้รู้ได้ให้คำนิยามที่แตกต่างกันออกไปหลายท่าน ดังเช่น

น.ณ. ปากน้ำได้ให้ความหมายของคำว่า สกุลช่าง หมายถึง คำที่ใช้เรียกชื่อช่างแต่ละสมัยว่า สกุลช่าง ดังเช่น สกุลช่างสุโขทัย, สกุลช่างรัตน โกสินทร์ เป็นต้น¹

โชติ ภัณฑามิตรได้ให้ความหมายของคำว่าสกุลช่าง หมายถึง ช่างฝีมือที่ผลิตงานในด้านศิลปที่เป็นไปในทางที่คล้ายคลึงกัน หรือกล่าวได้ว่าร่วมครุเดียวกัน เป็นต้นงานฝีมือลายรดน้ำของสกุลช่างวัดเชิงหวายที่มีชื่อเสียงในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา พุทธศตวรรษที่ 24²

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สกุลช่าง หมายถึง ช่างที่สร้างผลงานทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ที่มีรูปแบบของผลงานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน จนสามารถจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้

3.2 การศึกษางานสกุลช่างเพชรบุรี

การศึกษาเรื่องสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีนั้น อันที่จริงแล้วผู้ที่ให้ความสนใจทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ต่างรู้จักงานสถาปัตยกรรมไทยสกุลช่างเพชรบุรี เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม หรืองานปูนปั้นอันลือชื่อ เป็นที่น่าสังเกตว่างานสถาปัตยกรรมในจังหวัดเพชรบุรีนั้นจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่มีการผลิตผลงานที่มีคุณค่าชิ้นยอดออกมามากกว่าช่วงอื่นๆ ผล

¹น.ณ. ปากน้ำ, พจนานุกรมศิลปฉบับปรับปรุงใหม่ (พระนคร:เกษมบรรณกิจ,2515), หน้า 306.

²โชติ ภัณฑามิตร, พจนานุกรมสถาปัตยกรรม และศิลปเกี่ยวเนื่อง (กรุงเทพฯ:การไฟฟ้าฝ่ายผลิต,2518), หน้า 713.

งานนั้นคืองานศิลปสถาปัตยกรรมที่ถูกผลิตออกมาระหว่างช่วงท้ายของสมัยอยุธยาตอนกลาง จนถึงช่วงอยุธยาตอนปลาย หรือประมาณสมัยพระเจ้าปราสาททอง จนถึงสมัยพระเจ้าบรมโกษฐ์ จากความสำคัญของงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น เป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่งานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีมิได้ได้รับความสนใจศึกษาและวิจัยตลอดจนการตีพิมพ์เอกสารทางวิชาการมีจำนวนน้อยเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับงานสกุลช่างอื่นๆ โดยส่วนมากของผู้ที่ทำการศึกษางานสกุลช่าง เพชรบุรีจะให้ความสนใจทางด้านภาพจิตรกรรมฝาผนังและงานปูนปั้น ส่วนทางด้านสถาปัตยกรรมนั้นมีผู้ให้ความสนใจเป็นจำนวนน้อยอย่างยิ่งและท่านผู้ที่ให้ความสนใจที่จะจดบันทึก และศึกษางานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรี ที่สำคัญ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตรัสถึงงานสกุลช่างเพชรบุรีไว้ในพระราชหัตถเลขา คราวเสด็จประพาสสมณธาตุราชบุรี ในปีระการ.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) ว่า

“... ผ่านหน้าวัดกำแพงแดง มาหยุดที่วัดใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งเป็นที่ฉันชอบใจฝีมือช่างในวัดนั้น บรรดาฝีมือที่ทำทุกอย่างปรากฏว่าเป็นช่างหลวง ได้ทำอย่างวิเศษ ตั้งแต่เสาเมืงตรงม้านมุงกำแพงเป็นต้น พระครูมหาวิหารภิกษุ ได้ปลูกโรงขึ้นมารับในระหว่างพระอุโบสถ แลการเปรียญ มีงานที่ได้ทำขึ้นใหม่ คือได้สร้างพระระเบียงล้อมรอบพระอุโบสถ แต่แปลความคิดที่แปลกใหม่ดีมาก จะถือว่าเป็นศาลารายก็ได้ เป็นพระระเบียงก็ได้ เพราะเขาตัดขาดเป็นหลังๆ มีช่องฟ้าใบระกาหลังคาซ้อนสองชั้นทุกหลัง ลักษณะทำนองกุฎล้อมวัดราชสิทธิ์ แต่แบบคางคกงานดีกว่าเป็นอันมาก เป็นเหตุให้ต้องเสาะสืบหาผู้เป็นเจ้าของความคิดได้ตัวขุนศรีวิชัย ซึ่งเป็นคนเจ้าพระยาสุรพันธ์ใช้ในการช่าง เป็นผู้ที่ได้บวชอยู่ในวัดนี้ก่อน คิดตัวอย่างและจัดการก่อสร้างทั้งสิ้น...”

อีกทั้งพระองค์ท่านได้ตรัสชม ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามไว้ว่า

“... รูปภาพเทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้นๆ ในผนังพระอุโบสถ ดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือแห่งใดในกรุงเทพ เหมือนเลย เช่นหน้ายักษ์ไม่ได้เขียนปนหัวโขน เขียนปนหน้าคนที่อ้วนๆ ย่นๆ ที่ซึ่งเป็นคนก็เขียนเป็นหมวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกาก เขียนแบบแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เขียนนั้นรู้ความคิดเค็มว่ายักษ์หมายความว่าคนชนิดใด การนุ่งห่มเครื่องแต่งตัวรู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนพุงๆ อย่างเช่นทุกวันนี้ รูปอยู่ข้างนั้นจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน 300 ปีขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่จะชำรุดมากจึงได้เขียนเพิ่มใหม่ ก็แลเห็นได้ถนัดว่า ความคิดไม่ตลอดลงร่องรอย เสาปูนแต่ทาสี

น้ำมัน เขียนลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกๆ คู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงาม
นัก...”

ด้วยความสามารถทางการช่างตลอดจนการรู้จักอนุรักษ์โบราณสถานของพระใน
วัดใหญ่สุวรรณาราม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตรัสชมไว้ว่า

“... วัดนี้ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไปเป็นช่างด้วยกันมาก รู้จักรักษาของเก่าดีเป็น
อย่างยิ่ง เช่น การเปรียญซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ท่อนไหนๆ เปลี่ยนแต่ท่อนนั้น ส่วนที่
เป็นลวดลายสลัก หรือเขียนยังจะใช้ได้ เกือบของเก่าประกอบอย่างดีที่สุด ซึ่งจะทำให้
แต่ในการที่จะซ่อมขึ้นให้บริบูรณ์อย่างเก่านั้น ไม่แต่ฝีมือพระ ถึงฝีมือช่างหลวงทุก
วันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้...”

2. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงลงเป็นจดหมายเหตุ และความทรง
จำเอาไว้ในระหว่างทรงปฏิบัติหน้าที่ทางราชการในมณฑลเมืองราชบุรี เมื่อวันที่ 3-13 มีนาคม ร.ศ.
121 (พ.ศ. 2445) พระองค์ทรงใช้วินิจฉัยญาณของผู้ใฝ่พระทัยในงานช่างได้ศึกษาและวิเคราะห์รูป
แบบทางสถาปัตยกรรม สกulptช่างเพชรบุรี ดังเช่น เมื่อครั้งพระองค์เสด็จไปวัดเขาน้ำร้อนได้อธิฐได้ทรง
วินิจฉัยไว้ว่า หน้าบันนั้น “... เป็นฝีมือปลายกรุงเก่าถนัดกรุงเทพฯ...” หรือเมื่อครั้งที่พระองค์ทรง
เสด็จไปยังวัดสระบัว ทรงได้ทอดพระเนตรเห็นโบสถ์เอกที่ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถวัดสระบัว
จำหลักลายเป็นรูปยักษ์ยืนถือกระบองสันนิษฐานว่าอาจเป็นเทวดาองค์หนึ่งองค์ใดของจตุโลกบาล
พระองค์ก็ทรงได้จดบันทึกเอาไว้ และเมื่อพระองค์ได้ออกแบบพระอุโบสถที่วัดพระปฐมเจดีย์ พระ
องค์ก็ได้ประยุกต์รูปแบบโบสถ์ที่วัดสระบัวนี้ไปใช้กับเสมาของพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์
แสดงให้เห็นถึงความคึกคักของพระองค์ที่ศึกษาวิเคราะห์วิจัยในอาคารตัวอย่างก่อนที่จะมา
ประยุกต์ใช้กับงานที่พระองค์ทรงออกแบบอาจจะเป็นเพราะเหตุนี้งานที่พระองค์ได้ทรงออกแบบ
เอาไว้ไม่ว่าจะทรงพัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรมไปอย่างไรแต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของงาน
สถาปัตยกรรมไทยเอาไว้ ดังเช่น พระอุโบสถวัดราชาธิวาส เป็นต้น

3. ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี ได้เสนอผลงานวิจัยเรื่องจิตรกรรมฝาผนังสกุลช่างเมือง
นนทบุรีท่านจัดให้แบบศิลปะดังกล่าวเป็นกลุ่มสกุลช่างอีกกลุ่มหนึ่งโดยท่านได้เปรียบเทียบ
ลักษณะทางจิตรกรรมฝาผนังของกลุ่มสกุลช่างนนทบุรีกับลักษณะทางจิตรกรรมฝาผนังของกลุ่ม
สกุลช่างเพชรบุรี

4. รองศาสตราจารย์ ฌอง บวสเซอร์เลีย (Jean Boisselier) ได้กล่าวว่างานจิตรกรรมและประติมากรรม ประดับอาคารของสกุลช่างดังกล่าวเป็นงานศิลปกรรมที่มีแบบฉบับเป็นของตนเอง และมีคุณค่าไม่ยิ่งหย่อนกว่างานช่างหลวงที่อยุธยา

5. รองศาสตราจารย์ อนุวิทย์ เจริญสกุล ได้เสนอผลงานการศึกษาที่เกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมในส่วนขององค์ประกอบตกแต่ง ว่าเมืองเพชรบุรีมีกลุ่มช่างที่ทำงานภายใต้แนวคิดเดียวกัน และกล่าวสรุปว่า นอกจากจิตรกรรมฝาผนังแล้ว ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่พบในเมืองเพชรบุรีมีลักษณะเฉพาะเป็นกลุ่มสกุลช่างเดียวกัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ท่านไม่ได้นำเสนอถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจนนัก ท่านจะเน้นหนักถึงลักษณะทางประติมากรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และได้กล่าวสรุปว่า ช่างเมืองเพชรบุรีมีลักษณะเฉพาะตัว เช่น งานปูนปั้น และฐานเสมา

6. สุนนท์ ปาตกะวงศ์ ณ อยุธยา ได้เสนอผลงานวิจัยเรื่อง ศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยเนื้อหาของงานวิจัยได้กล่าวถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนเพชรบุรีที่มีมาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

3.3 มूलเหตุการของเกิดงานสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

การศึกษาเรื่องสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายเกิดขึ้นได้อย่างไร เป็นการศึกษเพื่อทราบถึงที่มาของสกุลช่างเพชรบุรี โดยจะทำการศึกษาจากพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนเพชรบุรี ตั้งแต่สมัยทวารวดีมาจนกระทั่งถึงสมัยอยุธยา โดยจะเน้นการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นหลัก ดังนั้นการศึกษานี้จะเป็นการศึกษางานทางสถาปัตยกรรมนั้นมีพัฒนาการและมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นอย่างไร ดังนั้นเพื่อทราบถึงคำตอบที่ว่างานสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้ทำการศึกษาจึงขอตั้งประเด็นในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
2. อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมที่มีผลต่อชุมชนเพชรบุรี
3. สรุป

3.3.1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่ที่ละติจูด (Latitude) 12° 32' 45" เหนือ ลองจิจูด (Longitude) 99° 6' 8" ตะวันออก และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 152 กิโลเมตร ขนาดของพื้นที่ประมาณ 6,396.91 ตารางกิโลเมตร จัดว่าเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดปานกลาง โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ จะเห็นว่าตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัดเพชรบุรีนั้นอยู่ตรงส่วนล่างของกลุ่มแม่น้ำเจ้า ๓ตอนกลางของประเทศไทย และอยู่บริเวณส่วนที่เหนือสุดของแหลมมาลายูทางด้านอ่าวไทยจากลักษณะของภูมิประเทศดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมที่จะทำการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

3.3.2 อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมที่มีผลต่อชุมชนเพชรบุรี

ในช่วงระยะเวลาประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-16 นั้น บริเวณเพชรบุรีอยู่ระหว่างความเจริญของชุมชนขนาดใหญ่สองชุมชนได้แก่

3.3.2.1 ชุมชนทวาราวดี ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเพชรบุรีได้แก่ เมืองอู่ทอง, เมืองนครชัยศรี, เมืองคูบัวจากการสำรวจทางด้านโบราณคดีทำให้ค้นพบซากโบราณสถาน ทั้งที่เป็นสถูปเจดีย์ และอาคารวิหารสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ส่วนมากจะสร้างจากอิฐขนาดใหญ่ แต่บางกรณีใช้ศิลาแลงในการก่อสร้างอาคารในส่วนของงานประติมากรรมนั้นมีการสำรวจพบเสาธรรมจักรของศาสนาพุทธนิกายหินยานดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าชุมชนทวาราวดีเป็นชุมชนที่มีการจัดระเบียบของสังคมและมีการจัดระเบียบทางกายภาพของเมืองเป็นอย่างดีจึงนับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมแล้ว

ด้วยเหตุที่ว่าชุมชนทวาราวดีเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมที่สูงกว่าชุมชนเพชรบุรีในสมัยนั้น จึงอาจจะสันนิษฐานได้ว่าชุมชนเพชรบุรีคงจะได้รับเอาวัฒนธรรมทางความเชื่อพุทธศาสนา นิกายหินยาน ตลอดจนวัฒนธรรมทางด้านศิลปกรรมมาจากชุมชนทวาราวดีทางตอนเหนือของเมืองเพชรบุรี เหตุผลซึ่งสนับสนุนข้อสันนิษฐานดังกล่าวว่าเป็นจริงเนื่องจาก การค้นคว้าทางโบราณคดีที่บ้านหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้ค้นพบธรรมจักรศิลากวางหมอบ และซากโบราณสถานที่เป็นอิฐผสมแกลบซึ่งมีขนาดใหญ่ ประมาณ 32 × 18 × 8.5 เซนติเมตร³

³ จักรชัย อักษรศิลป์ และคณะ, “การสำรวจและศึกษาร่องรอยชุมชนโบราณสมัยทวารวดีในจังหวัดเพชรบุรี,” ในรายงานการสัมมนาเรื่อง การสำรวจและศึกษาร่องรอยชุมชน โบราณสมัยทวารวดี(กรุงเทพฯ: คณะ โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร), (ม.ป.ป.), หน้า 48.

การค้นคว้าทางโบราณคดีที่บ้าน โลกเศรษฐี ตำบลนายาว อำเภอชะอำ ได้พบโบราณสถานเป็นเนินอิฐขนาดใหญ่ ฐานกว้างประมาณ 20 เมตร อิฐที่ใช้ในการก่อสร้างนั้นเป็นอิฐผสมเกลบ มีขนาด $35 \times 17 \times 10$ เซนติเมตร และได้พบประติมากรรมปูนปั้นจำนวนมาก จากการศึกษาเปรียบเทียบกับประติมากรรมปูนปั้นที่พบกับโบราณวัตถุที่พบที่เจดีย์จุลประโทนจังหวัดนครปฐม และที่พบที่เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรีซึ่งสามารถกำหนดอายุคร่าวๆ ได้ว่าอยู่ในสมัยทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-16⁴

จากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ค้นพบในจังหวัดเพชรบุรีทำให้สามารถสรุปได้ว่าชุมชนเพชรบุรีได้รับเอาคติความเชื่อในพุทธศาสนานิกายหินยาน และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ปติมากรรม มาจากชุมชนทวารวดีซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองเพชรบุรีเป็นที่น่าสังเกตว่างานประติมากรรมของเพชรบุรีนั้นสืบทอดมาจากทวารวดีโดยยังคงรูปแบบของงานประติมากรรมของทวารวดีมาจนถึงปัจจุบัน โดยสามารถสังเกตได้จากงานปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี ดังเช่นงานปูนปั้นประดิษฐานเสมาวัดสระบัว จังหวัดเพชรบุรี

3.3.2.2 ชุมชนบริเวณคาบสมุทรมาเลย์ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองเพชรบุรี จากบันทึกของชาวจีนนั้นได้บันทึกถึงชุมชนในบริเวณคาบสมุทรมาเลย์นั้นมีถึง 10 เมือง เมืองที่สำคัญที่สุดในบริเวณนั้นได้แก่เมือง ดันซุน ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างฝั่งทะเลอันดามันทางด้านทิศตะวันตก และฝั่งอ่าวไทยทางด้านทิศตะวันออกนักโบราณคดีได้ให้ความเห็นไว้ว่าเมืองนี้คงจะตั้งอยู่บริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงมาทางใต้จนถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช และได้ให้ความเห็นไว้ว่าเมืองนี้คงได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์อยู่มากเพราะจากบันทึกของชาวจีนได้กล่าวเอาไว้ว่า เมืองดันซุนมีพราหมณ์ชาวอินเดียอยู่ถึง 1,000 คนและครอบครัวพ่อค้าชาวอินเดียอีก 500 ครอบครัว⁵

จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าเมืองดันซุนตั้งอยู่ในบริเวณที่ครอบคลุมเส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรมาเลย์ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมทางการค้าระหว่างอินเดียและจีน เส้นทางการเดินทางเรือนี้สันนิษฐานว่าคงจะใช้กันมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 10 และลดความสำคัญลงในพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมาเพราะเกิดมีโจรสลัดชุกชุมในบริเวณช่องแคบมะละกาทำให้นักเดินทางต้องไปใช้เส้น

⁴ ฉัตรชัย อักษรศิลป์ และคณะ, "การสำรวจการสำรวจและศึกษาร่องรอยชุมชนโบราณสมัยทวารวดี ในจังหวัดเพชรบุรี", หน้า 58.

⁵ พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร, 2538), หน้า 13.

ทางที่อยู่ทางตอนเหนือของคาบสมุทรมาเลย์โดยเริ่มต้นจากมะริด ตะนาวศรี แล้วข้ามเทือกเขา ตะนาวศรีมายังฝั่งตะวันออกคือฝั่งอ่าวไทย ซึ่งต้องแวกผ่านเมืองเพชรบุรี เพราะฉะนั้นเมืองเพชรบุรี จึงเป็นจุดแวกพักของสินค้า ซึ่งมีผลต่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างมาก⁶

หลักฐานที่แสดงว่าเมืองเพชรบุรีได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจาก ชุมชนบริเวณคาบสมุทรมาเลย์ ที่อยู่ทางตอนใต้เมืองเพชรบุรีนั้น คือการค้นพบเทวรูปพระวิษณุที่วัดร่องเจริญธรรม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ปัจจุบันตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพเทวรูปพระวิษณุองค์นี้มีลักษณะสวมมงกุฏทรงกระบอกมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับพระวิษณุที่พบที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอายุราวๆ พุทธศตวรรษที่ 12 เหตุนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งแพร่ขึ้นมาจากแหลมมาลายูทางตอนใต้ของเมืองเพชรบุรี นอกจากนี้แล้วยังอาจหมายถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่นับถือศาสนาฮินดูในบริเวณเมืองเพชรบุรีอีกด้วย⁷

3.3.2.3 อิทธิพลของเขมร (พุทธศตวรรษที่ 18) อิทธิพลทางวัฒนธรรมของทวารวดีในดินแดนภาคกลางของประเทศไทยได้เริ่มอ่อนตัวลงตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 และเขมรได้เข้ามามีบทบาททางวัฒนธรรม ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 15-18 ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 ได้เกิดเมืองใหม่ขึ้นมาหลายเมืองซึ่งได้รับอิทธิพลเขมร โดยเมืองเหล่านี้เกิดขึ้นตามลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี เช่นเมืองราชบุรี เมืองโกสินารายณ์ เมืองสิงห์ และเมืองเพชรบุรี เป็นต้น ซึ่งเมืองต่างๆ เหล่านี้นักวิชาการเชื่อกันว่าตรงกับเมืองที่ได้ปรากฏอยู่ในจารึกพระขรรค์ ดังเช่น เมืองราชบุรีคือเมืองชัยราชบุรี เมืองโกสินารายณ์ คือเมืองคัมพูกัญญา เมืองสิงห์ คือ เมืองศรีชัยสิงห์บุรี เมืองเพชรบุรีคือเมืองศรีวิชัยบุรี เป็นต้น⁸

เมืองเพชรบุรีนั้นมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลของเขมรอยู่หลายประการ เช่น แนวกำแพงเมืองมีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสเหมือนกับเมืองที่ได้รับรูปแบบทางวัฒนธรรมของเขมรโดยทั่วไป และมีวัดกำแพงแลง เป็นศาสนสถานกลางเมืองซึ่งเป็นรูปแบบของการวางผังเมืองของเขมรอย่างเห็นได้ชัด

⁶ พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19, หน้า 15.

⁷ พิริยะ ไกรฤกษ์, ประวัติศาสตร์ศิลป์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์), หน้า 20-21.

⁸ อาจารย์ สัจชัย หมายมั่น, "อิทธิพลของขอมในงานสถาปัตยกรรมไทย," เอกสารประกอบการสอนวิชามรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมไทย. (กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดกำแพงแลง ผังของวัดกำแพงแลงประกอบด้วยกลุ่มปราสาทจำนวน 5 องค์ หันหน้าไปทางทิศตะวันออกมีปราสาทประธานอยู่ตรงกลาง องค์ปราสาทสร้างด้วยศิลาแลง และปั้นปูนประดับตกแต่งภายในบริเวณวัดกำแพงแลงนี้มีการขุดพบรูปเคารพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเขมรอย่างชัดเจน

3.3.2.4 อิทธิพลของอยุธยา การศึกษาเรื่องอิทธิพลของอยุธยา ที่มีผลต่อชุมชนเพชรบุรีนี้ จะกำหนดช่วงเวลาที่ทำการศึกษาออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

1. อยุธยาตอนต้น เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) จนถึง สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1893-2031)
2. อยุธยาตอนกลางเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 จนถึง สมเด็จพระเอกทัศ (พ.ศ. 2031-2172)
3. อยุธยาตอนปลาย เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2172-2310)

1. สมัยอยุธยาตอนต้น พระเจ้าอู่ทองได้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ. 1893 และจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า พ.ศ. 1899 เมืองเพชรบุรีได้ถูกผนวกเข้ากับกรุงศรีอยุธยาแล้ว และในช่วงสมัยนี้ก็ได้มีการสถาปนาวัดมหาธาตุเพชรบุรี ขึ้นมา ซึ่งเป็นคตินิยมของกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้นที่ว่าเมื่อขยายอิทธิพลไปถึงที่ใดก็จะสร้างวัดมหาธาตุที่มีรูปทรงปราสาทขึ้นมา ณ ที่แห่งนั้น

วัดมหาธาตุเพชรบุรี มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบพระปราสาทห้ายอด แต่ได้ถูกบูรณะมาหลายครั้งจนไม่เหลือรูปทรงเดิมเอาไว้ให้พอสันนิษฐานได้ว่าแต่เดิมมีรูปแบบเป็นเช่นไร สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงบันทึกไว้ในปี พ.ศ. 2445 ว่าวัดมหาธาตุเมืองเพชรบุรีนั้นองค์พระธาตุได้ถูกซ่อมแซมและก่อสร้างใหม่ไม่ถูกตามแบบเดิม⁹ และเมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นพระมหาธาตุที่ราชบุรี แล้วทรงลงมติว่าเป็นแบบเดียวกันกับที่เพชรบุรี¹⁰

จากการศึกษาศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผังวัดมหาธาตุเพชรบุรี กับวัดมหาธาตุราชบุรีแล้วมีความคล้ายคลึงกันมาก คือ มีระเบียงคดล้อมรอบปราสาทประธาน มีพระวิหารตั้งอยู่ทางด้านทิศ

⁹ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายระยะทางไปมณฑลราชบุรี (กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2516), หน้า 6-7.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21-22.

ตะวันออก และมีวิหารน้อยตั้งอยู่ข้างพระวิหารอีกสองหลัง ลักษณะของการวางผังเช่นนี้เป็นการวางผังแบบอยุธยาตอนต้น ดังเช่นที่วัดพุทธไสยวรรค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าวัดมหาธาตุเพชรบุรีได้สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น และการที่ได้สร้างวัดมหาธาตุขึ้นเป็นศูนย์กลางเมืองเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าเพชรบุรีได้รับอิทธิพลของอยุธยาตั้งแต่เริ่มมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา

2. สมัยอยุธยาตอนกลาง ในปี พ.ศ. 2112 สมเด็จพระมหาธรรมราชาได้เสวยราชสมบัติเป็นกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา และในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้เมืองเพชรบุรีเกิดความวุ่นวายจากการรบกับแฉมถึงสองครั้งในปี พ.ศ. 2113 และปี พ.ศ. 2115 ในครั้งหลังนี้พระยาละแวกตีเมืองเพชรบุรีได้และกวาดต้อนผู้คนไปเขมรจำนวนมาก

รัชสมัยพระเชษฐา (พ.ศ. 2171) เกิดเหตุการณ์ไม่สงบที่เพชรบุรีขึ้นอีกครั้งเมื่อพระศรีศิลป์ได้ข่มขู่ผู้คนในเมืองเพชรบุรีเพื่อจะเข้าไปแย่งชิงราชสมบัติแต่ในที่สุดก็ถูกจับได้และโดนสำเร็จโทษไปในที่สุด

3. สมัยอยุธยาตอนปลาย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เหตุการณ์วุ่นวายที่เกิดขึ้นในอยุธยาตั้งแต่รัชสมัยพระเชษฐาธิราช ทำให้เศรษฐกิจในตอนต้นรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองอยู่ในสภาพที่ตกต่ำเป็นอย่างมาก พระเจ้าปราสาททองทรงแก้ปัญหาโดยการฟื้นฟูทางการค้ากับฮอลันดา และจีน นอกจากนี้แล้วยังทรงส่งเสริมการค้าชายฝั่งเบงกอลทำให้เส้นทางคมนาคมระหว่างอยุธยามะริด-อินเดีย มีความเจริญขึ้น และเพชรบุรีก็เป็นเมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้านี้ด้วย สภาพเศรษฐกิจของชุมชนเพชรบุรีในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองคงจะมีการขยายตัวดีขึ้นเนื่องจากเป็นจุดที่อยู่บนเส้นทางติดต่อการค้า และเป็นจุดแวะพักการเดินทางอีกด้วย ดังนั้น พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม ก็อาจจะถูกสร้างหรือปฏิสังขรณ์ขึ้นในช่วงนี้¹¹ เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจ และศิลปกรรมไทย

วัดใหญ่สุวรรณาราม พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม คงจะสร้างหรือปฏิสังขรณ์ขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามคือพระอุโบสถหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ตัวพระอุโบสถตั้งอยู่บนฐานสองชั้น ชั้นแรกเป็นที่ตั้งของ

¹¹ศุนน ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, “ชุมชนและสถาปัตยกรรมเพชรบุรี” หน้าจ้ว 11 (ปีการศึกษา 2534),

ฐานเสมาหินทราย ชั้นที่สองเป็นฐานประดับตกแต่งพระอุโบสถ พระอุโบสถหลังนี้มีความงดงามแบบอาคารที่ถูกสร้างขึ้นโดยบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญทางการช่างเป็นอย่างยิ่ง

รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงสานต่อนโยบายส่งเสริมการค้าในเส้นทางมะริด, ตะนาวศรี ต่อจากสมัยพระเจ้าปราสาททอง แต่ปลายรัชกาลของพระองค์นั้น ชาวฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลควบคุมเมืองท่าที่สำคัญเอาไว้คือ เมืองมะริด และบางกอก พระราชกรณียกิจที่สำคัญในสมัยของพระองค์ คือ การติดต่อทางราชทูตระหว่างสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส และในรัชสมัยของพระองค์นี้อิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกก็ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

รัชสมัยของพระเพทราชา ในรัชสมัยของพระองค์ได้ทรงขับไล่ฝรั่งเศสออกจากประเทศไทยเป็นสำเร็จและในรัชสมัยของพระองค์นี้มีผลงานภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญซึ่งเขียนขึ้นที่ตำหนักพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพตอนหนึ่งเป็นภาพการเดินทางไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกาของสมเด็จพระพุทธิโฆษาจารย์ภาพในลักษณะนี้ยังปรากฏอยู่ที่วัดไผ่ล้อมจังหวัดเพชรบุรี เช่นเดียวกันแต่ภาพที่วัดไผ่ล้อมนี้ใช้เทคนิคปูนปั้นขนาดใหญ่เต็มผนังด้านหลังพระอุโบสถ

วัดไผ่ล้อม พระอุโบสถวัดไผ่ล้อมหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ตัวพระอุโบสถมีลักษณะเป็นสองตอนคือ ส่วนที่เป็นพระอุโบสถ และส่วนท้ายของพระอุโบสถ ซึ่งมีภาพปูนปั้นการบูชาพระพุทธรูป ฐานของพระอุโบสถลักษณะแอ่นโค้งตักห้องซ่าง ปัจจุบันพระอุโบสถได้ชำรุดทรุดโทรมเป็นอย่างมาก หลังคาของพระอุโบสถได้พังทลายลงหมดแล้วเหลือแต่เพียงผนังเท่านั้น

อาจารย์ ประยูร อุลุชาฎะ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับอายุของวัดไผ่ล้อมว่าคงจะสร้างหรือปฏิสังขรณ์ในสมัยพระเพทราชา¹² สำหรับรองศาสตราจารย์ ด.ร. สันติ เล็กสุขุม มีความเห็นว่าลวดลายปูนปั้นนั้นคงจะสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าท้ายสระ หรือสมัยพระเจ้าบรมโกศ¹³

ดังนั้นวัดไผ่ล้อมอาจจะเป็นวัดที่มีการบูรณะขึ้นหลายครั้งในสมัยอยุธยาตอนปลาย ส่วนภาพปูนปั้นที่ผนังช่วงท้ายของพระอุโบสถเป็นภาพเล่าเรื่องการนมัสการรอยพระพุทธรูป และเล่าเรื่องพุทธประวัติ ภาพนี้ใช้เทคนิคปูนปั้นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในสมัยอยุธยา การสร้างภาพคติการบูชาพระพุทธรูปนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางด้านคติ ความเชื่อระหว่างอยุธยา

¹² น.ณ. ปากน้ำ, เที้ยวชมศิลปะ (พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2512), หน้า 40.

¹³ สันติ เล็กสุขุม, ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (กรุงเทพฯ: มูลนิธิเจมส์ทอมป์สัน, 2532),

และเพชรบุรีได้อย่างชัดเจน และการที่ช่างสามารถสร้างภาพปูนปั้นที่มีขนาดใหญ่เช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรู้ความชำนาญของช่างเมืองเพชรเป็นอย่างดี

รัชสมัยพระเจ้าเสือ จากประวัติของวัดใหญ่สุวรรณาราม นั้นได้กล่าวว่า สมเด็จพระสังฆราชแดงโม ซึ่งเป็นพระสังฆราชในรัชสมัยของพระเจ้าเสือ นั้น มีชาติภูมิเป็นชาวเพชรบุรี ได้มาทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งพระเจ้าเสือ ได้ทรงพระราชทานถวายพระตำหนักเดิมของท่านให้มาใช้เป็นศาลาการเปรียญ เพื่อเป็นพุทธบูชา นักโบราณคดีได้ยอมรับกันว่าสมเด็จพระสังฆราชแดงโมนั้นเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ซึ่งมีตัวตนอยู่จริง และน่าจะเป็นพระสังฆราชองค์เดียวกันกับที่เป็นแม่งาน บูรณะพระมณฑปพระพุทธรูปพระบาทสระบุรีในรัชสมัยพระเจ้าเสือ จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบว่า สมเด็จพระสังฆราชแดงโมนั้นเป็นพระสงฆ์ซึ่งมีความสามารถทางการช่างเป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนเป็นตัวอย่างของผู้นำทางด้านช่างของสกุลเพชรบุรี

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม ลักษณะเป็นอาคาร ไม้กว้าง 9.60 เมตร ยาว 29.90 เมตร เครื่องบนเป็น โครงสร้างไม้ขนาดใหญ่แบบเครื่องประคูด หลังคาทรงจั่วซ้อนสามชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีมุขประเจ็ดทั้งด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกประดับตกแต่งด้วยสาหร่ายรวงผึ้ง มีคันทวยรองรับชายคาคันทวยแบบนี้เรียกว่าคันทวยหน้าตึกแต่น ที่ผนังด้านนอกของศาลาการเปรียญเป็นฝาปะกนเดิมเขียนเป็นลายทอง แต่ลบเลือนมากทางวัดจึงทาสีแดงทับทั้งหมด ด้านหน้าและด้านหลังของศาลาการเปรียญมีระเบียงยื่นออกมาทั้ง 2 ด้าน หากทำต่างกัน คือด้านหน้าทำเป็นระเบียงไม้ยื่นออกมาจากตัวศาลา ส่วนด้านหลังเป็นระเบียงก่ออิฐถือปูน ด้านหน้าของศาลาการเปรียญ (ทางทิศตะวันออก) มีประตู 3 บาน ประตูบานตรงกลาง เป็นไม้จำหลักลายงดงามมาก ทำเป็นลายก้านขดม้วนเป็นวงๆ ปิดทอง ตัวกนกแต่ละตัวบิดพลิ้วอ่อนไหวงดงามยิ่ง

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามนี้เป็นสถาปัตยกรรมที่มีเชิงช่างชั้นครูและคงเป็นสิ่งบันดาลใจที่จะทำให้เกิดศาลาการเปรียญวัดต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

วัดสระบัว วัดสระบัวเป็นวัดที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสกุลช่างเพชรบุรีที่งดงามและลงตัวมากที่สุดวัดหนึ่ง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดสระบัวมีรูปแบบบางประการที่คล้ายคลึงกับวัดใหญ่สุวรรณาราม เช่น ลักษณะปูนปั้นประดับตกแต่งหน้าบัน และคันทวยที่วัดสระบัวนี้มีลักษณะเป็นคันทวยแบบหน้าตึกแต่น ซึ่งคงจะได้รับอิทธิพลมาจากคันทวยที่ศาลาการเปรียญของวัดใหญ่สุวรรณาราม

จากการพิจารณาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถวัดสระบัว สามารถกล่าวได้ว่าพระอุโบสถวัดสระบัวนี้ได้รับอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรมมาจากพระอุโบสถ และศาลาการ

เปรียญของวัดใหญ่สุวรรณาราม ดังนั้นจึงอาจจะสันนิษฐานได้ว่าพระอุโบสถวัดสระบัวคงจะสร้างขึ้นในช่วงรัชสมัยพระเจ้าเสือ

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าเมืองเพชรบุรีในรัชสมัยพระเจ้าเสือนี้มีพัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก โดยสมเด็จพระสังฆราชแดงโมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรมของเมืองเพชรบุรีในสมัยนี้

รัชสมัยของพระเจ้าบรมโกศ พระราชพงศาวดารได้กล่าวไว้ว่าพระเจ้าบรมโกศได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดต่างที่วัดเกาะแก้วสุวรรณาราม

วัดเกาะแก้วสุวรรณาราม พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณารามนี้เป็นพระอุโบสถแบบมหาอุด คือผนังด้านข้างของพระอุโบสถทั้งสองด้านปิดทึบไม่มีการเจาะเปิดใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนที่ผนังด้านหน้าและด้านหลังนั้นเจาะช่องประตูเอาไว้ด้านละสองช่อง ตัวพระอุโบสถนั้นมีมุขหน้าและมุขหลัง เสารับมุขเป็นเสาย่อมุมไม้สิบสอง ฐานของพระอุโบสถแอ่นโค้งคกท้องช้าง ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงถึงอัญมณีมหาสถาน และสัตตมหาสถาน และที่ผนังทางด้านทิศใต้ของพระอุโบสถได้มีบันทึกลูกเอาไว้ว่าพระอุโบสถหลังนี้ได้บูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อ ปี พ.ศ. 2277 ในรัชสมัยพระเจ้าบรมโกศ

วัดเขานันไดอิฐ ลักษณะการวางผังบริเวณในเขตพุทธาวาส ประกอบด้วยพระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร ตั้งเรียงกันตามแนวทิศตะวันออก ทิศตะวันตก คล้ายกับการวางผังในเขตพุทธาวาสของวัดกุฎีดาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถวัดเขานันไดอิฐนั้น มีฐานลักษณะแอ่นโค้งคกท้องช้าง ตัวเรือนทางด้านทิศตะวันออกมีซุ้มประตูทางเข้าตัวพระอุโบสถ 2 ซุ้ม ทางด้านทิศตะวันตกนั้นเจาะช่องหน้าต่างขนาดเล็กเอาไว้ตรงกลางผนังหนึ่งช่อง ส่วนด้านทิศเหนือมีช่องหน้าต่างขนาดเล็ก 2 ช่อง และมีประตูทางเข้าอีก 1 ช่อง ส่วนด้านทิศใต้เจาะช่องหน้าต่างขนาดเล็กเอาไว้สองช่อง ส่วนหลังคานั้น เป็นหลังคาซ้อน 2 ชั้น 3 ดับ ประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วยชามในส่วนของหน้าบันนั้นประดับตกแต่งด้วยภาพปูนปั้นเป็นภาพลายกนกนช่อหางโต ส่วนองค์ประธานของหน้าบันเป็นเป็นภาพครุฑซึ่งถือได้ว่าเป็นภาพครุฑที่มีท่วงท่าสง่างามที่สุดของงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีวัดเขานันไดอิฐนี้นักวิชาการบางท่านได้ให้ความเห็นว่าหน้าบันนั้นเป็นงานที่สร้างขึ้นหลังจากปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อมราวสมัยพระเจ้าบรมโกศหรือหลังจากนั้นลงมาซึ่งพ้องกับความเห็นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ซึ่งทรงมีความเห็นว่า “หน้าบ้านนั้นเป็นฝีมือปลายกรุงเก่า หรือต้นกรุงเทพ”¹⁴ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวัดเขานันไดอิฐคงจะถูกสร้างหรือปฏิสังขรณ์ขึ้นในช่วงท้ายของอยุธยาตอนปลาย

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า เมืองเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายนั้นมีสภาพเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองมาก เพราะเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญ

สำหรับงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีก็มีการพัฒนาตัวเองขึ้นเป็นอย่างมากในช่วงนี้ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นยุคทองของเมืองเพชรบุรี ที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

3.4 สรุป

ชุมชนเพชรบุรีในสมัยทวารวดีคงจะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา การเติบโตของชุมชนนั้นอาจจะเกิดขึ้นจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และการตั้งอยู่ในสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางการค้า และการคมนาคมที่สำคัญของเส้นทางการเดินเรือทางตอนเหนือของแหลมมลายู ชุมชนเพชรบุรีนั้นในระยะแรกคงได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากชุมชนที่อยู่ทางตอนเหนือ เช่น นครชัยศรี, คุบัว เป็นต้น และได้รับวัฒนธรรมจากชุมชนที่อยู่ทางตอนใต้ เช่น เมืองคันทัน เป็นต้น

สมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ชุมชนเพชรบุรีได้รับอิทธิพลของเขมรที่เข้ามามีบทบาทเหนือบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง และชุมชนเพชรบุรีในสมัยนี้คงมีการพัฒนาเป็นชุมชนเมืองอย่างแท้จริง โดยจะเห็นได้จากการสร้างกำแพงเมืองที่เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส และมีศาสนสถานกลางเมือง คือ วัดกำแพงแลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนเพชรบุรีในสมัยนั้นได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมมาจากเขมรอย่างชัดเจน

สมัยพุทธศักราชที่ 1893 พระเจ้าอู่ทองได้สถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นมาเป็นราชธานี พุทธศักราชที่ 1899 นั้น เมืองเพชรบุรีก็ได้ถูกผนวกเข้ากับกรุงศรีอยุธยา และในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ก็มีการสร้างวัดมหาธาตุเพชรบุรีขึ้นเป็นศูนย์กลางของเมืองในสมัยนั้น จากเหตุนี้เดิมแสดงให้เห็นว่าเพชรบุรีมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในช่วงเวลานี้จะเป็นการค้าขายกันจีนเป็นหลัก ส่วนโปรตุเกสเริ่มเข้ามาติดต่อกับไทยเมื่อปี พ.ศ. 2054 และการใช้

¹⁴ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายเหตุระยะทางไปมณฑลราชบุรี, หน้า 8.

เส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรจากตะนาวศรีไปยังกรุงศรีอยุธยา ทำให้เพชรบุรีเป็นจุดแวะพักสินค้าที่สำคัญ ซึ่งนักเดินเรือในสมัยนั้นรู้จักกันเป็นอย่างดี

สมัยพุทธศักราชที่ 2112 กรุงศรีอยุธยาต้องเสียเอกราชให้แก่พม่าเป็นครั้งแรกความอ่อนแอของกรุงศรีอยุธยาทำให้เขมรยกทัพมาตีเพชรบุรีถึงสองครั้งในปี พ.ศ. 2113 และปี พ.ศ. 2115 และกวาดต้อนผู้คนไปอยู่เขมรเป็นจำนวนมาก เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชให้กับกรุงศรีอยุธยาทรงได้ควบคุมเมืองมะริด และตะนาวศรีซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าและการเดินเรือ มีผลให้การค้าและการเดินเรือช่วงนี้เจริญยิ่งขึ้น และคงทำให้เมืองเพชรบุรีมีความเจริญขึ้น

ยุคทองของเพชรบุรีคงจะอยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย เพราะมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางการค้าและเมืองท่าที่สำคัญ จึงทำให้สภาพเศรษฐกิจของเพชรบุรีในช่วงนี้ดีมาก การสร้างงานสถาปัตยกรรมก็มีมากกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา และสกุลช่างเพชรบุรีก็ได้มีการพัฒนาขึ้นสู่จุดสูงสุดในช่วงเวลานี้เอง